

וגו' ומדרש רבה' שלשה ימים הלך משה וחפש ארוננו של יוסף וכו' הנראה שלא היה אפשר לצאת מצרים בלי עצמות יוסף, והכתוב ביאר כי השכע וגו', ואין רשאים לעבור שבועת, וחיה זה עכוב לכל הגלגל הנפלא הנ"ל, הרי חומר דין תורה, ומה יהיה הנוגע בדין תורה שלא במקום מצות, מבחיל! והגע בעצמך, לו היו שואלין אותנו, אם רשאים אנחנו לעבור דין אחד פרטי, במקום טובת הכלל ישראל באופן הנ"ל, שנצטח מזה כל חסארת עמנו?

דרי לך המרחק רוח בני אדם חיוורת למטה, מרוח התורה העולה למעלה למשכיל.

הקדושה כותב וחותם על נאמן ביתו, אשר פה אל פה ידבר בו, כי בחר במצוה

יותר מבכסף?!

יוצא לנו מזה: כשם ששוקלין לאדם קלות כחמדות, על כל נעלם, אף אם ירק בפני חברו ונמאס ממנה וכדומה, כן גם להיפך יצורף לחשבון מעשי הטובים, אף להגדול שבגדולים, מה שלא אכל טריפות ונבלות, ובבשר פגול לא אכל! כל זה לעד מוכיח על עומק הדין המכוסה מבני אדם! בכל מה שידגודר האדם בפני רצונו, קטן וגדול, איש לא נעדר; וכשעובר עברה ענשו בכפלים; שעבר עבירה, וגם לא עשה מצוה באותו הרגע; וכן כשעושה מצוה שכתוב בכפלים; ובוה יתנחם גבר, אם ימצא עוד בחשבון מעשיו, עברות שלא עבר עליהן!...

המצוות הן קיחה ולא נתינה

א) ויקח משה את עצמות יוסף עמו וגו' (שמות י"ג, י"ט) ובמדרש (שמו"ר כ', י"ט): חכם לב יקח מצוות (משלי י', 1): שכל ישראל נתעסקו בבזיה וכו' אמר הקב"ה למשה: עליך נתקיים חכם לב וגו' יוסף היה חייב לאביו לקבורו, ואתה לא בנו ולא ב"ב ולא היית חייב לעסוק בו וקברת אותו, וכן אני שאינני חייב לטום בריה אני מטפל בדך וכו', ע"כ. בכל הבריאה כולה אין לך עוסק במצוה כמשה בשעת הגאולה, דהלא כתיב בנמשה (במדבר י"א, י"ב): שאהו בחיך כאשר ישא האומן את היונק, כי יהיה להם דבר בא אלי וגו' ושפטתו וגו' והודעתו את חוקי האלוקים ואת תורותיו, (ויש מ"ד דיתרו בא קודם מ"ת), וגם היה צריך לסדר כל סדרי החיים שנחתרשו, מעבודות לחרות מיישוב למדבר, וגם הכנה לקבלת התורה, והכל היה על פיו, וגם לא היה חייב בעצם בדבר זה, שהרי היו נבני בניו של יוסף כמאה וחמשים אלף גברים מכן כי ומעלה, ומכש"כ שהיה עסוק ביותר, ועוד צריך היה להיות מוכן כל שעה לנבואה ולעמוד במדרגת הדבקות כראוי לפי מדרגתו, ובכ"ז — חכם לב יקח מצות, וגדר, "יקח" מצוות — ולא יקיים מצוות — הוא אף דלא רמיא עליה [וכמו לוקח דבר מן השוק], וזהו כמדריגה היותר גבוהה שאפשר לכון בפסוק זה.

ב) והטעם הוא — יקח מצוות, כי מכיר הוא שזוהי קיחה, כי כל מעשי האדם נתלקים לשני סוגים: קבלה ונתינה, ויש שהוא נתון ע"מ לקבל, עובד ע"מ לקבל שכרו, ויש שהשכר מרובה יותר מכפי פעלו, אבל מ"מ אין זו קבלה בלבד, שהרי גם נתינה יש כאן. אבל המצוות אינן אלא קיחה, כי אין זה חוב עליו שפורע אותו, או נתינה מצדו כדי לקבל עבודה שכר ותמורה, אלא רק קיחה בלבד, שקיום רצון הבורא הוא התכלית האמיתית והטוב ביותר ראוי שבשבילו נברא, ובקרא ד, במצותו חפץ מאד" (תהלים קי"ב, א') ואמרו חז"ל (עבודה זרה יט, א): במצותיו ולא בשכר מצותיו, ואז"ל (אבות ד' י"ז): יפה שעה אחת בתשובה ומע"ט בעוה"ז מכל חיי העוה"ב, והרי אין לשער יופי וטוב העוה"ב, יפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב מכל חיי העוה"ז, ואמרו (ברכות לד, ב) על הכתוב (תהלים ל"א, ב'): מה רב טובך אשר צפנת ליראיך, כל הנביאים לא נתבאר אלא לימות המשיח, אבל עוה"ב — עין לא ראתה וכו', ואחרי כל אלה, יפה שעה אחת של תשובה ומע"ט וכו', ועל כן החכמה מחייבה ליקח מצות, אף שאינו מחוייב כלום. ובאמת, אדרבא, כל מה שהחייב מועט ביותר, וכמו הכא שהיתה זו פעולת גמילות חסד עם יוסף הצדיק, וקטנה בערכה לעומת כל הפעולות הגדולות בגימיות ורוחניות עם כלל ישראל ונצחיותו, ובפרט שהיה פטור וגם עסוק למאד, וככל המבואר לעיל — תגדל הפעולה ביותר, כי הרי בזה מונח גודל החכמה והאהבה להשי"ת וההכרה גדולה ביותר. ואמר חכם לב, כי צריך שהחכמה תשלוט לגמרי בההרגשה, ואז יתכן שגם אחרי שהוא פטור מכל הצדדים, וכמעט מן הנמנע הוא, וכמו שנתבאר למעלה, בכל זאת יתאמץ לעשות נחת רוח ליוצרו, וכל מה שיקטן החיוב ויגדלו הפטורים יגדל ערך הדבר יותר ויותר, ויתבונן האדם, אחרי שלמד כמה שעות רצופות ובעיון הלא רשאי לנוח קצת, לשוח מעט, דכבר יצא ידי חובתו, אבל חכם לב יקח מצות, ואפילו בשעה שאינה לא יום ולא לילה, ויש לו פטורים עפ"י דין [ושלא עפ"י דין] וטרדות ומניעות שונות, בכל זאת, ודוקא אז, ילון בעומקה של הלכה, וזה אות על חכמת לבו.

ג) ולקושטא דמילתא היה בזה — בקיחת ארוננו של יוסף — מלבד חסידות עליונה גם חכמה רבה, שהרי אמרו חז"ל (בר"ר ע"ז ח') שבזכות עצמותיו של יוסף נקרע הים, הים ראה ויגוס, מה ראה, ראה ארוננו של יוסף דכתיב בו ויגס ויצא החוצה, ואף שהוצרכו ישראל לנס זה והיה מוכרח לענין הגאולה, אך הרי בכל דבר צריך שיהא זכות, כי הכל תלוי במעשי האדם שזו היא עיקר תכלית הבריאה, וכענין (תהלים ס"ח, ל"ה): חנו עזו לאלוקים, ואמרו במכילתא (שמות י"ב, כ"א, הובא ברש"י) כי הגיע זמן הגאולה לפי השבועה שנשבע לאבות, ולא היה בידם זכות, ונתן להם דם פסח ודם מילה, וגם בקריעת ים סוף הוצרכו לזכות, ולא הועיל אלא ע"י ארוננו של יוסף, והרי שגרם במצוה זו השלמת הגאולה וההשגות הנוראות שזכו על הים, וכמשי"א ראתה שפחה על הים וכו'.

(תשלום המאמר)
מִדְרָךְ העולם, כאשר יעסוק אדם במצוה, ומכ"ש במצוה רבה, לא ישים לב להזרה שלא יגע באיזה דין, וגם מעבירה אשר יהיה מצוה הכאה בעבירה, ואז לא הרויח, אבל הפסיד הרבה, ושונא נול בעולתו ולא לבד כי לא לרצון יהיה, אלא אף גם שנוי נקרא.

והנה יציאת ישראל מצרים, היש פדיון שכיום יותר מזה, ועל כל אלה התנלות אלקות וכו', ומציאת מצרים

2 אור יהל קפח שביבי אור

"ויקח משה את עצמות יוסף". חז"ל אמרו ע"ז (סוטה י"ג): "חכם לב יקח מצוות, הכל רצין לכסף וזהב, והוא במצוות, והנה אילו ראינו אנחנו אחד מגדולי הדור, מהצדיקים היותר מפורסמים, שבחר יותר במצוה, הלא היה זה בעינינו לדבר פשוט: כי במה נחשב הוא ענין הכסף לצדיק וחסיד מפורסם שאינו מסתכל בצורתא דווא? ומכש"כ אם מי שגדול יותר ממנו יגיד שכחו של צדיק וחסיד זה... הלא בעיני הגדולים רק המעלות החמות בנדבוע השי"ת והדבקות בו.

ע"ז ידברו, ואת זה ירוממו על נס, אבל מה זה בעיניהם שמישהו מתרחק מכסף וזהב ובחר יותר במצות השם? וכמה עלינו להשתומם: אם השי"ת בתורתו

משנת רבי אהרן

ראשית חכמה ישלך נזוב, ותוכחת הויים מאמרים ושיחות מוסר,

תוכם רצוף רוח דעת ויראת ה', רוח עצה וגבורה באה

יבנו הגדול יר התורה רבו של ישראל

מרו והגאון רבי אהרן קטלר זצוקלה"ה חלק ראשון

(כד) ויקח משה את עצמות יוסף עמו. בזה ה' עיקר גאולת כל ישראל ממלכים. כי עיקר גלות מלכים שהי' ישראל משוקעים בחלות כדאי בחילתה (יחזק ח') שאין עבד יכול לברוח ממלכים לפי שהיא הארץ משופעת במוכה ונדמה לו שמוטב לפניו להיות עבד במלכים מלהיות עבד במקום אחר ולזה נאמר (ראה ע"ז) למען מוכרו את יוסף לאתך מארץ מלכים. היינו בלש זכר האדם כי הש"ת גאל אותו ונתן לו כח ואומן להגבר על חלואו לכו והוא מונוגל ביראה ולמלכים אז הוא בחירות. ואם היינו זכר ואינו מהגבר על יצרו והוא משוקע ומשועבד תחת מאונות עוה"ז הרי זה כאלו הינו זכר בליאח מלכים והנהו עוד במלכים. וכאשר ראה משרע"ה כי לא נחם אליהם דרך ארץ פלשמים ולא היה עוד יציאת מלכים בשלימות ומויה מוכח כי עוד משוקעים מעט ואינם עוד מבוררים בשלימות ומפן הש"ת היה פי ישראל יכרו

ספר

שמות

חרגום אונקלוס ופירוש רש"י עם

פניני החסידות

מבחר פירושים מספרי החסידות על התורה
ערך ומסוגנן בשפה קצרה. קולעת וענינית

א"ע מלמד ומדעתם לכן לקח משרע"ה אמו את עלמות יוסף. כי מדת יוסף הלדיק היה שכינה א"ע מולד וזוהו שמר יחוסן של ישראל שלא תאבד ח"ו. ויחוסן של ישראל הוא שהם בני אברהם יצחק ויעקב אשר חתם הש"י עליהם שלא החזירו מלוננו כחוט השערה. ומלד יחוס החולדה גם לעשו יש לו טענה שגם הוא נולד מילחק ואברהם. אך באמת נקודתו הראשונה שנולד מילחק הי' קוב ונקרא אח ליעקב כמאמר (מלאכי א') הלא אח עשו ליעקב. אך כמה שהוסיף אח"כ מרלי ומדעתו שטף ואיבד גם נקודתו הראשונה. ובאמת כמלא גם בכל העכו"ס נקודה טובה שכבראו הם לעשות רלונו ית' אך כמה שמוטיפים מדעתם מאבדים חף הנקודה טובה כש"כ (זכריה א) וקלף גדול אני קולף על הגוים השאניים אשר אני קאפתי מעט והמה עזרו לרעה. היינו שבאמת בראש הש"ת לבכר את ישראל אך כמה שמוטיפים מדעתם ומזיירים לישראל ביותר בזה יאל עליהם קלף מהש"ת. ומדת יוסף הלדיק מזהרת תמיד את ישראל שלא יחפשו עלמם טענות

עוה"ז למען לא יאבדו יחוסם כמו שאיחא בזה"ק (מקץ קלכ:) מלך במשפט יעמיד ארץ דא יוסף. היינו שהלך תמיד במשפט ודעת וחשבון. לכן הוא שטנו של עשו וגם מלות מילה המרמות על למנום הוא חלקו של יוסף הלדיק כמבואר (בפ' מקץ) ולזה נאמר (תהלים פ"א) עדות ביהוסף שמו כי הש"ת מעיד על ישראל שמאנמיים עלמם ואינם אוברים יחוסם מחמת שיש ביניהם נפש יוסף הלדיק השומרת אותם תמיד שלא יחפשו ביותר ללכת חוץ לגבול. ויחננו תמיד בלמנום מנ"י עשות שום פעולה מדעתם מבלי כח קדושה אבות ובכל פעולתם מזהרת בהם כח ואור של אבות ואז הם בני חורין. לזאת לריכים גם ישראל לשמור מלדס מדת יוסף הלדיק למען תהי' ביניהם בהחלנות ללכת ביראה ולמנום. כי בלש נכסה ונסתר מיעקב מלדס נפש יוסף הלדיק. ומחשבתים ביותר להיותם משוקעים בחלות וחמדות עוה"ז אז הם בגלות לכן לקח משרע"ה אמו את עלמות יוסף המרמוז על למנום ואז תהיה גאולה קלימה:

[יט] ויקח — לאחר שהקב"ה הסב מעליהם את הדרך, בניגוד להבנת האדם, דבק משה רבינו במדת היראה של יוסף הצדיק — ויקח משה את עצמות יוסף — בגדר של יראת חטאו הקודמת לחכמתו.

רבי מרדכי יוסף מאיוכיצא, מי השילוח

ויקח משה — לאחר שבני אפרים שהיו מצאצאי יוסף נכשלו כשיצאו ממצרים לפני הזמן, רצה משה רבינו לצאת רק בהסכמת יוסף, שכבר הגיע זמן הגאולה.

רבי ישראל מגור, ליקוטי אש

את עצמות — משה דבק בבהירות אורו של יוסף — עצמות — מלשון: כעצם השמים לטהר. רבי אברהם יהושע השיל מאפמא, אוהב ישראל

עצמות יוסף עמו — בעוד שאחרים היו להוטים לאסוף כסף וזהב כמטרה לעצמה, בחר משה להתקשר בעצם הכונה של יוסף — עצמות יוסף — שליקט את כל הכסף והזהב למצרים, אך ורק בכדי להכין את האפשרות לקיום הבטחתו ית' לאברהם אבינו: ואחרי כן יצאו ברכוש גדול.

רבי בן ציון מכאבוב, קדושת ציון

עמו — משה רבינו נטל עמו את מדתו של יוסף, להשפיע שפע לישראל.

רבי שלמה מאכאבוב, זכרון אלעזר

ספר צפנת פענח

ובזה יובן ש"ס דסוטה 'חכם לב יקח מצות', רוצה לומר שהיה כאן ב' מצות, אחד בגשמי ב' ברוחני, וכמו שאמרו פירושו 'באזני העם' וגו', והעם חפשו כפשוטו וכוזו ביזת מצרים כסף וזהב כפשוטו שהוא רק מצות א', מה שאין כן בחינת הדעת 'יקח מצות' בגשמי וברוחני, ועשה עיקר מהרוחני, והגשמי עשה רק לקיים גזירת המלך, וזה שאמר משה 'את עצמות יוסף עמו', רוצה לומר שעשה עיקר ועצם מן בחינה שעשה יוסף, שנאמר 'וילקט יוסף אל כל הכסף', וכו' שהוא ברוחני על בירור ניצוצין, הגם שעשה גם כן כפשוטו שוילקט יוסף הכסף ממש וכו', והכי נמי משה שכירר במחשבה הרוחני ובמעשה בירור הגשמי,